

Vastuullinen oppinnäytetyö

**Ammattikorkeakoulujen
oppinnäytetöiden eettiset suositukset
Arene, 2020**

Materiaalin on valmistellut Susanna Näreaho (Metropolia), Jyrki Kettunen (Arcada), Anne Kärki (SAMK) ja Seliina Päällysaho (SeAMK)

Miksi yhteiset suositukset?

- Tavoitteena on yhtenäistää amkien opinnäytetyöprosessia, edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäistä tieteellistä epärehellisyyttä ja kohentaa opinnäytetöiden laatua
- Perustuvat lainsäädäntöön sekä tiedeyhteisön kansainvälisiin ja kansallisiin tutkimuseettisiin periaatteisiin, linjauksiin ja suosituksiin
- Amk:t ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita ja suosituksia:
  - *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa* (TENK, 2012)
  - *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* (TENK, 2019)

Opiskelijan muistilista

1. Olen selvittänyt esteellisyyteni
2. Olen perehtynyt opinnäytetyöni aiheeseen
3. Olen yhdessä ohjaajani kanssa punninnut työn edellyttämät resurssit
4. Olen tutustunut tutkimuseettisiin ohjeistuksiin
5. Olen tutustunut henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyviin periaatteisiin ja ammattikorkeakouluni ohjeisiin
6. Olen yhdessä ohjaajani kanssa selvittänyt, tarvitseeko opinnäytetyöni eettisen ennakoarvioinnin ja/tai tutkimuslupia sekä tarvittaessa nämä hankkinut
7. Olen yhdessä ohjaajani, amk:n edustajan ja yhteistyökumppaneiden kanssa solminut tarvittavat sopimukset
8. Opinnäytetyöni ja mahdollisten muiden opinnäytteeseeni liittyvien julkaisujen tekijyydestä on sovittu
9. Opinnäytetyöni aineistojen säilyttämisestä sekä omistus- ja käyttöoikeuksista on sovittu
10. Olen ilmoittanut opinnäytetyöhöni liittyvän rahoituksen ja muut merkitykselliset sidonnaisuudet
11. Olen tietoinen, että opinnäytetyö tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä
12. Ymmärrän, että opinnäytetyöni on julkinen asiakirja
13. Minulla on oikeus laadukkaaseen opinnäytetyöprosessiin

Ohjaajan muistilista

1. Olen selvittänyt esteellisyyteni
2. Ohjaan opinnäytetyön asiantuntevasti
3. Opinnäytetyön toteutukseen on riittävät resurssit
4. Opinnäytetyössä noudatetaan tutkimuseettisiä ohjeistuksia
5. Opinnäytetyössä noudatetaan henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvää lainsäädäntöä
6. Ennen opinnäytetyön aloittamista opinnäytetyölle on tarvittaessa haettu eettisen toimikunnan puoltava lausunto ja asianmukaiset tutkimusluvut
7. Opiskelijan, ammattikorkeakoulun ja mahdollisten yhteistyökumppaneiden kanssa on solmittu tarvittavat sopimukset
8. Opiskelijan kanssa on sovittu opinnäytetyöhön liittyvien julkaisujen kirjoittajuudesta ja tekijyydestä
9. Opinnäytetyön aineistojen säilyttämisestä sekä omistus- ja käyttöoikeuksista on sovittu
10. Opinnäytetyöhön liittyvä rahoitus ja muut merkitykselliset sidonnaisuudet on ilmoitettu
11. Opinnäytetyö tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä ja opiskelija on tästä tietoinen
12. Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja opiskelija ja yhteistyökumppanit ovat tästä tietoisia
13. Opiskelijalla on oikeus laadukkaaseen opinnäytetyöprosessiin

1. Olenko esteellinen?

- **Esteellisyys:** henkilö on käsiteltävään asiaan, sen asianosaisiin tai asiassa tehtävän ratkaisun vaikutuspiiriin muuten kuuluviin henkilöihin sellaisessa suhteessa, joka saattaa vaarantaa hänen puolueettomuutensa
- Hallintolain esteellisyyssäännökset
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa -ohjeen (TENK, HTK-ohje 2012) mukaan:
  - ”tutkijat pidättäytyvät kaikista tieteeseen ja tutkimukseen liittyvistä arviointi- ja päätöksentekotilanteista, jos on syytä epäillä heidän olevan esteellisiä. Tämä koskee tutkijoita myös heidän toimiessaan opettajina, ohjaajina tai asiantuntijoina”
- Joillakin aloilla lisäksi omia eettisiä normistoja

2. Olenko perehtynyt riittävästi aiheeseen?

- ONT on opiskelijan oppimisprosessi, jonka tulee edistää opiskelijan asiantuntijuutta, ammatillista kehittymistä ja työelämätaitoja
  - Opiskelija on keskeinen toimija
  - Ohjaaja toimii tukijana, kannustajana ja laadunvarmistajana sekä huolehtii siitä, että ONT vastaa AMK/YAMK opinnäytetyön kriteereitä
  - Yhteistyökumppanin mentorilta / ohjaajalta opiskelija saa tukea ja työelämänäkökulmaa
- Eri koulutusaloilla ohjeita siitä, missä vaiheessa opiskelijalla on riittävästi osaamista ONT:n aloittamiseen
- Tutkinto-ohjelmien opetussuunnitelmissa ONT-prosessia tukevia opintoja

3. Ovatko resurssit riittävät?

- Aiheen rajauksessa ja ONT-suunnitelmassa opiskelija ja ohjaaja arvioivat työn toteuttamiseen tarvittavat resurssit (mm. henkilö- ja laiteresurssit, kustannukset) ja varmistavat niiden saatavuuden sekä aikataulun
- Tutkimusryhmän tieteelliselle osaamiselle voi olla vaatimuksia:
  - Lakisäätöisiä, kuten lääketieteellinen tutkimuslain alaisessa tutkimuksessa
  - Myös rahoittaja arvioi tutkimusryhmän tieteellistä osaamista rahoituspäätöstä tehdessään

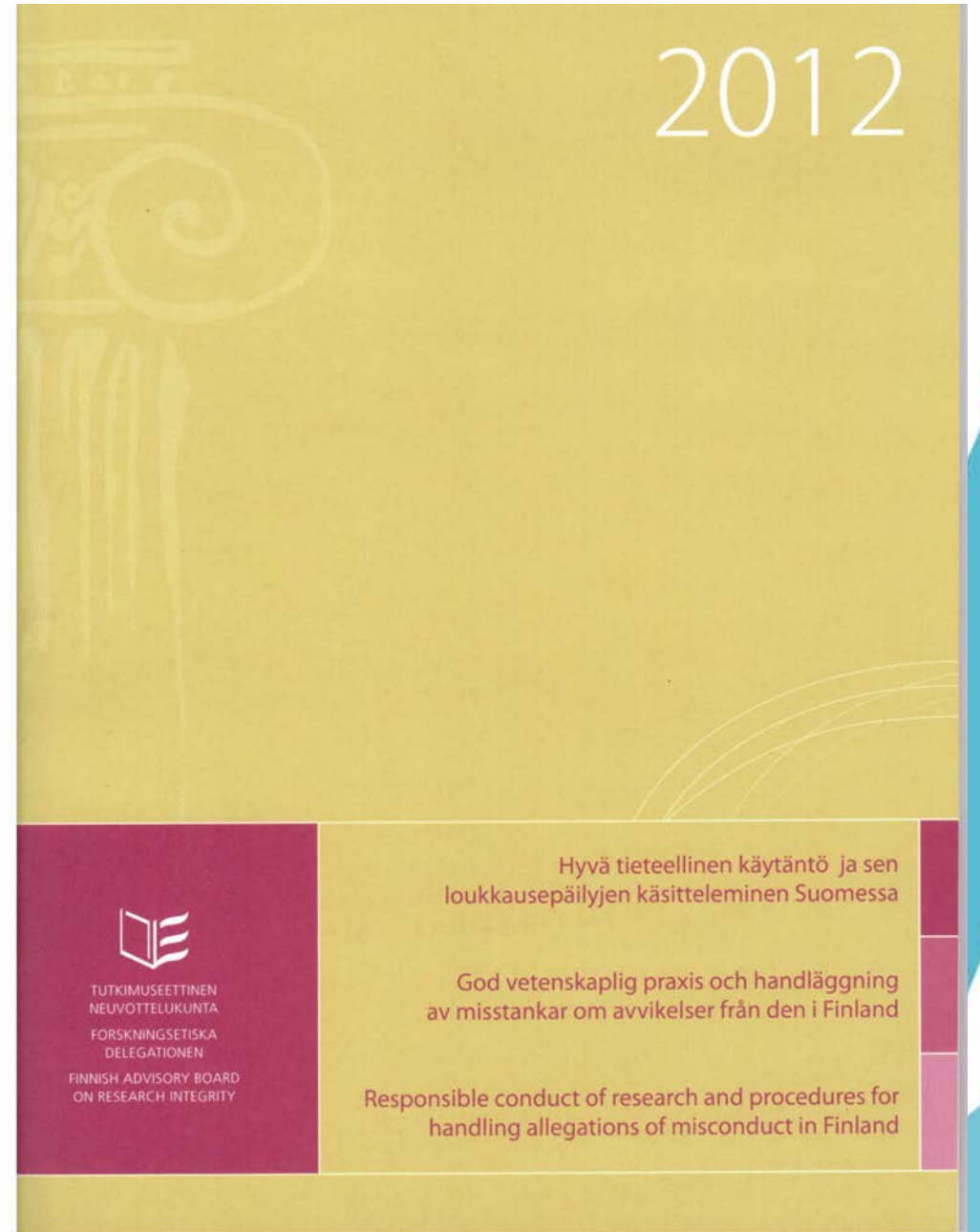
4. Tunnenko tutkimusetiikkaa?

- Opinnäytetyön ohjaava opettaja vastaa siitä, että hänen ohjattavansa perehtyy tutkimuseettisiin periaatteisiin. Ohjaajan on välitettävä ohjattavalleen tieto tutkimusprosessiin liittyvistä keskeisistä eettisistä periaatteista ja lupamenettelyistä
- Opinnäytetyön tekijä on itse vastuussa työnsä eettisyydestä
- Yhteistyötahon tulee hyväksyä, että opinnäytetyön tekemisessä noudatetaan hyvän tutkimuskäytännön periaatteita ja alan ammattieettisiä ohjeita sekä soveltuvaa lainsäädäntöä
- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia siitä, että hyvään tieteelliseen käytäntöön perehdyttäminen ja tutkimusetiikan opettaminen ovat kiinteä osa niiden antamaa perus- ja jatkokoulutusta

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa HTK-2012

<https://www.tenk.fi/>

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja eettinen ennakoarviointi Suomessa

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019

<https://www.tenk.fi/>

5. Käsittelenkö henkilötietoja?

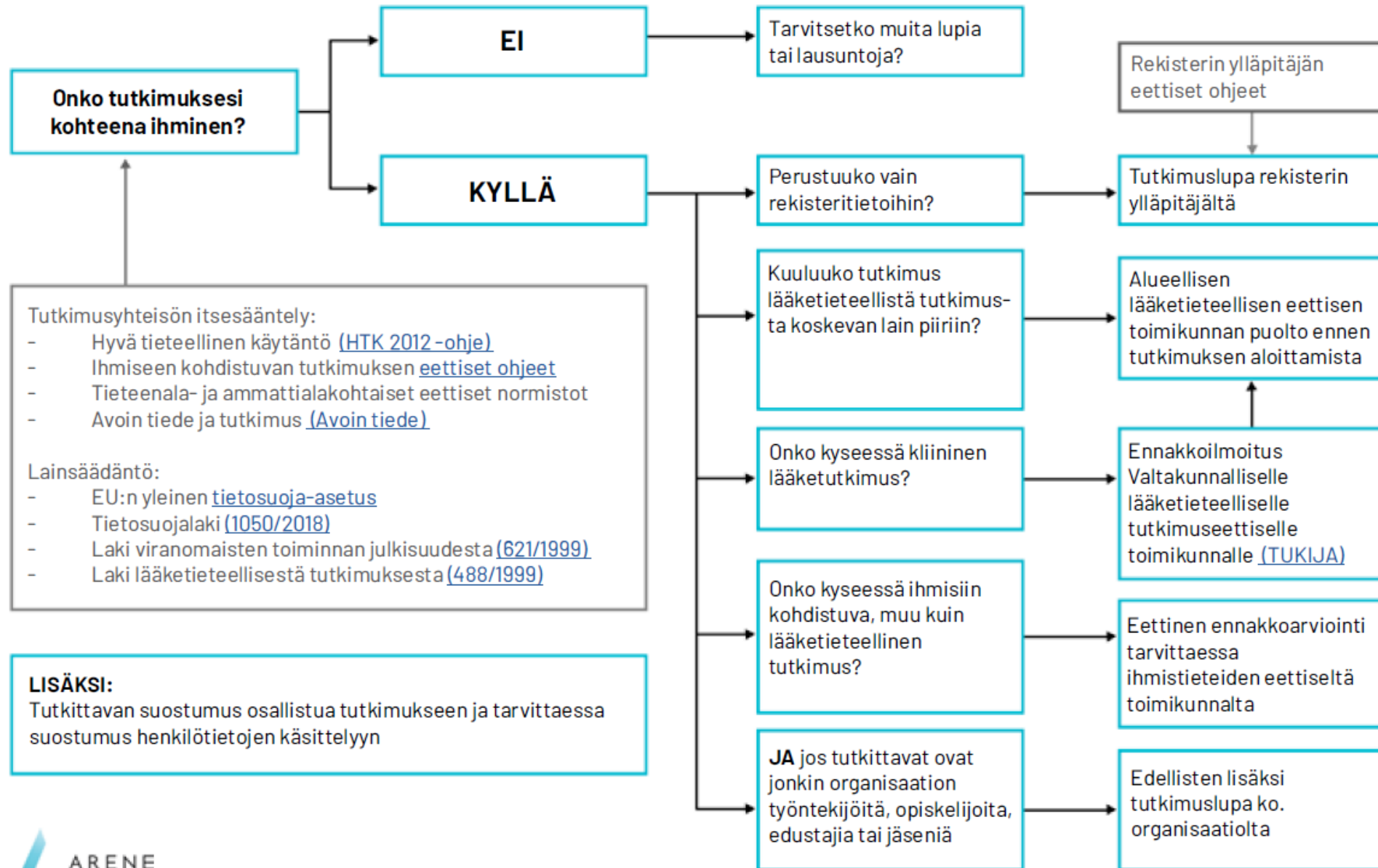
- Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön liittyviä tietoja
- Henkilötietojen käsittelylle pitää olla aina tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste
  - Jos perustetta ei ole, ei henkilötietoja saa käsitellä
  - Vain käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja saa käsitellä
- Erityisiä henkilötietoryhmiä ovat tiedot, joista ilmenee:
  - rotu tai etninen alkuperä
  - poliittisia mielipiteitä
  - uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
  - ammattiliiton jäsenyys
  - terveyttä koskevia tietoja
  - seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen
  - henkilön tunnistamista varten käsitellyt geneettiset ja biometriset tiedot.
- Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä

- Älä käsittele henkilötietoja, ellei sinulla ole tietosuoja-asetuksen mukaista käsittelyperustetta
- Mieti, minkä henkilötietoryhmien käsittely on välttämätöntä
- Jos henkilötietojen käsittely on tarpeellista, pyydä tutkittavilta suostumus
- Suunnittele tietojen käsittelyn elinkaari etukäteen ja kuvaa se ymmärrettävästi tietosuojaselosteeseen
- Huolehdi tietosuojasta ja tietoturvasta koko käsittelyn ajan
- Koodaa tutkimusaineisto mahdollisimman varhain esim. peitenimillä (pseudonymisointi)
- Kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhakuaika on päättynyt, tuhoa henkilötietoja sisältävä aineisto
- Jos aineisto voisi olla hyödyllinen uudelleen käytettynä, poista siitä tunnistetiedot peruuttamattomasti (anonymisointi) ja tallenna ohjaajasi kanssa korkeakoulunne ohjeiden mukaisesti

6. Tarvitsenko eettisen ennakkoarvioinnin tai tutkimuslupia?

- ONT-suunnitelmassa opiskelijan ja ohjaajan tulee pohtia:
  - työn eettisyyttä
  - tarvitaanko eettistä ennakkoarviointia ja/tai tutkimuslupia
- **Eettinen ennakkoarviointi:** työn toteuttajan tukena tutkittavaan mahdollisesti kohdistuvan riskin tai haitan tunnistamisessa ja välttämässä
  - Tutkimuslain alainen lääketieteellinen tutkimus
  - Ihmiseen kohdistuva, ei-lääketieteellinen tutkimus tietyissä tutkimusasetelmissa
- **Tutkimuslupa:** organisaation lupa lähestyä sen henkilökuntaa, opiskelijoita, jäseniä tms. tutkimukseen liittyvissä asioissa
- Opiskelija ja ohjaaja hakevat yhdessä eettisen ennakkoarvioinnin ja/tai tutkimusluvut

MITÄ LUPIA JA LAUSUNTOJA TARVITSET IHMISEEN KOHDISTUVASSA TKI-TOIMINNASSA?

Tutkimuslupa*

- Selvitä hyvissä ajoin ennen tutkimukseen ryhtymistä, tarvitseeko tutkimuksesi tutkimusluvan
- Esimerkkejä tilanteista, joissa tarvitet kohdeorganisaatiosta tutkimusluvan:
  - tutkit ammattikorkeakoulun opiskelijoita tai henkilökuntaa lähettämällä heille sähköisen kyselyn
  - haastattelet päiväkodin henkilökuntaa tai havainnoit päiväkodin lapsia
  - haastattelet sairaalan tai sosiaalineuvonnan henkilökuntaa
  - selvität urheiluseuran jäsenten fyysistä suorituskykyä

Milloin ja keneltä lupaa haetaan?

- Kun opinnäytetyön ohjaaja on antanut luvan edetä, voitte hakea yhdessä tutkimuslupaa
- Mikäli rekrytoit tutkittavia tietystä organisaatiosta (yritys, sairaala, koulu, yhdistys jne.), niin haet lupaa kyseisestä organisaatiosta
  - Tutkimusluvan myöntöperusteet vaihtelevat organisaatioittain. Varmista jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa, onko tutkimus edes mahdollista toteuttaa kyseisessä organisaatiossa
- Mikäli tutkimuksesi edellyttää eettistä ennakoarviointia, hae eettisen toimikunnan lausunto ennen tutkimuslupaa
  - Tutkimusluvan myöntäminen voi edellyttää, että tutkimukselle on saatu eettisen toimikunnan puolto
- Muista, ettei eettisen toimikunnan puoltava lausunto eikä tutkimuslupa poista tutkijan /opiskelijan vastuuta tutkimuksestaan

Tutkimuslupakäsittely

- Useat organisaatiot ovat julkaisseet tutkimusluvan käsittelyprosessin omilla internetsivuillaan
- Tutkimuslupakäsittelijä tekee päätöksensä toimitetun materiaalin perusteella
- Useimmin lupapyynnössä tulee olla:
  - lupapyyntölomake huolellisesti täytettynä
  - tutkimussuunnitelma ja/tai sen tiivistelmä
  - tutkittavan tiedote ja suostumusasiakirja ja muut asiapaperit, kuten tiedonkeruulomakkeet sekä mahdolliset tutkittavien rekrytointi-ilmoitukset
  - vastuututkijan arvio tutkimuksen eettisyydestä ja tarvittaessa eettisen toimikunnan puoltava lausunto
  - tietosuojaseloste, jos tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja

Muita neuvoja ja huomioita

- Tutustu huolella ko. organisaation tutkimuksen tekoon liittyviin ohjeisiin:
  - Esim. terveydenhuollon toimintayksiköt voivat rajoittaa opinnäytteinä toteutettavaksi aiottuja potilaisiin kohdistuvia tutkimuksia
- Varaa riittävästi aikaa tutkimusluvan käsittelyyn. Huomioi, että puutteellinen lupapyyntö pidentää käsittelyaikaa!
- Tutkimuslupa voidaan myöntää määräaikaisena
- Tutkimuslupa ei korvaa tutkittavan suostumusta osallistua tutkimukseen. Sen antaa kukin tutkittava itse!

7. Ovatko sopimukset kunnossa?

- Ennen ONT:n aloittamista tehdään yhteistyösopimus toimeksiantaja - ammattikorkeakoulu – opiskelija. Sovitaan keskeisistä pelisäännöistä kuten:
  - aiheesta ja aikataulusta
  - ohjauksesta
  - kustannuksista ja niiden korvaamisesta
  - tausta-aineistosta ja sen käyttöoikeuksista
  - opinnäytetyössä syntyvistä tutkimusaineistoista, tuloksista sekä niiden omistus- ja käyttöoikeuksista (ml. mahdolliset korvaukset ja keksintöpalkkiot)
  - salassapidettävästä ja muusta luottamuksellisesta aineistosta vs. opinnäytetyön julkisuus
  - vastuusta ja vastuunrajoituksista
  - henkilötietojen käsittelystä (tarvittaessa)

8. Opinnäytetyön tulokset ja julkaisut

- ONT on teos, jonka tekijänoikeudet syntyvät opiskelijalle
  - Opiskelija voi halutessaan luovuttaa taloudelliset tekijänoikeudet edelleen
- Opinnäytetyöntekijä saattaa tuottaa myös aineistoja, joita koskee tekijänoikeussuoja. Jos aineistot tuotetaan yhdessä esim. ohjaajan, tutkijoiden tai työelämän yhteistyötahon kanssa, sovitaan niiden omistuksesta ja käytöstä etukäteen kirjallisesti osana yhteistyösopimusta
- Tekijänoikeuslain mukainen tekijyys liittyy tuotettuun tekstiin, tietokoneohjelmaan, kuvaan tms.

Tieteelliseen tutkimukseen ja hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyvä tekijyys

- On laajempi käsite kuin tekijänoikeuslaissa
- Osallisuus tutkimustyöhön: tutkimuksen ideointiin, suunnitteluun tai aineiston analysointiin
- Tekijyys tuo tunnustuksen tutkimustyöhön osallistumisesta
- Tuo myös vastuun työn sisällöstä, esim. julkaisussa kuvatun tutkimuksen sisällöstä ja tuloksista
- Jos opinnäytetyön tuloksia julkaistaan muuten kuin varsinaisena opinnäytetyönä, sovitaan tekijyydestä etukäteen
- Lisätietoa: [Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositukset 2018](#)

9. Huolehdiinhan aineistojen säilytyksestä ja avaamisesta tai tuhoamisesta?

- Tutkimuksellinen opinnäytetyö suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan sekä siinä syntyneet tietoaineistot tallennetaan tai tuhoetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla
- Noudata ammattikorkeakoulusi voimassa olevia tietoturva- ja tietosuojaohjeita, aineistohallintaohjeita sekä kutakin palvelua koskevia käytösääntöjä

10. Muistanhan ilmoittaa sidonnaisuuksista?

- Yksi hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia on, että rahoituslähteet ja muut tutkimuksen suorittamisen kannalta merkitykselliset sidonnaisuudet ilmoitetaan asianosaisille sekä tutkimukseen osallistuville ja raportoidaan tutkimuksen tuloksia julkaistaessa

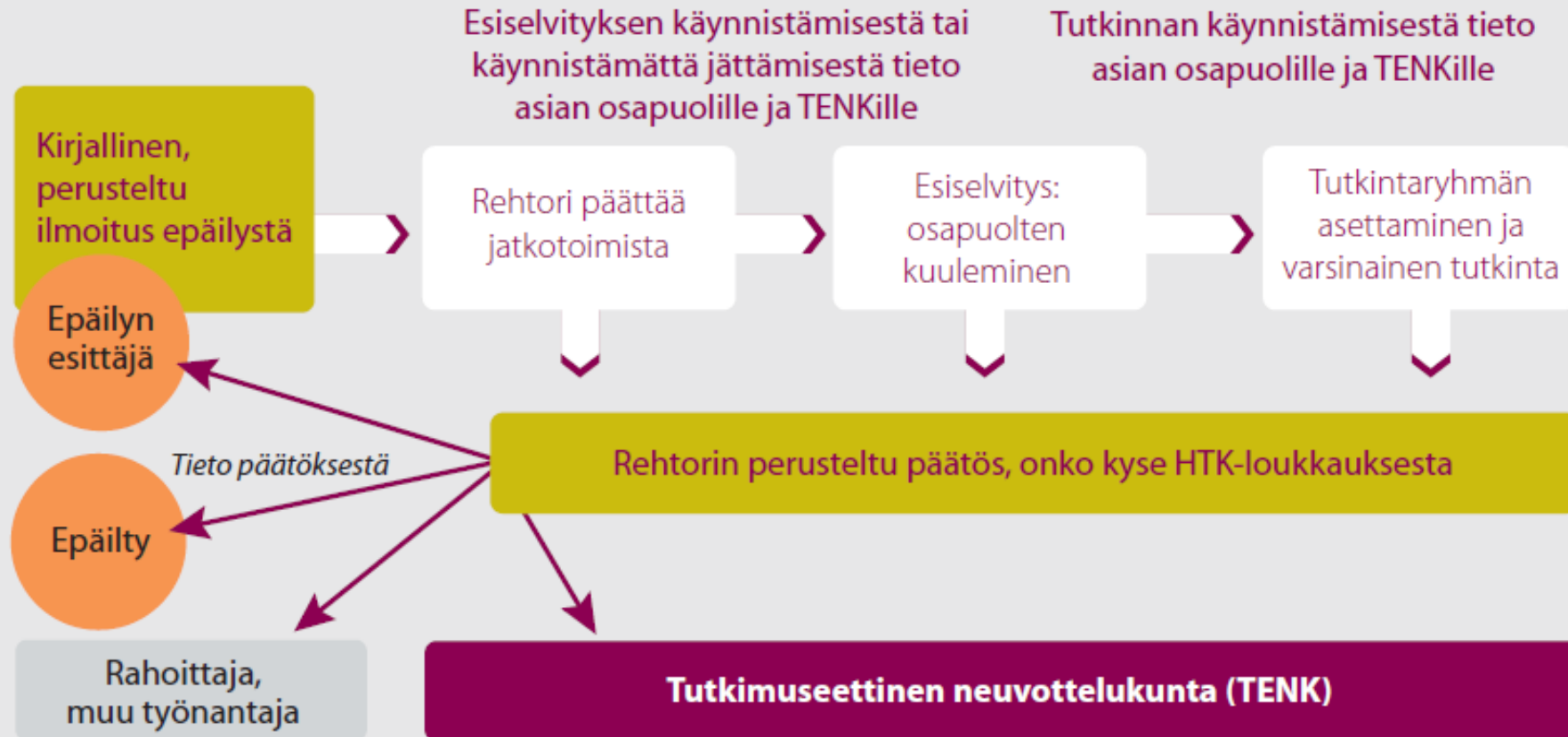
11. Enhän lainaa luvatta?

- Yleisin tutkimusvilppi on **plagiointi eli luvaton lainaaminen**: toisen henkilön tuotannon vilpillistä käyttöä ilman alkuperäisen lähteen asianmukaista kertomista
- Plagiointia laajempi **anastaminen**: toisen henkilön tutkimustuloksen, idean, suunnitelman, havaintojen tai tutkimusaineiston oikeudetonta käyttämistä omissa nimissä
- Jos epäily plagoinnista tai anastamisesta, ohjaajan velvollisuus on ilmoittaa amk:n rehtorille -> päättää, aloitetaanko HTK-loukkausprosessin mukainen esiselvitys
  - AMK-tutkinto: korkeakoulun oma prosessi
  - YAMK-tutkinto: ellei ole hyväksytty, amk:n oma prosessi. Jos ONT jo hyväksytty tai HTK-loukkauksesta epäilty niin vaatii, tutkitaan HTK-ohjeen mukaisessa HTK-prosessissa

HTK-loukkausepäilyjen tutkinta

Kaavio 1. HTK-prosessi

Rehtorin päätökseen, esiselvityksessä tai tutkinnassa noudatettuihin menettelytapoihin tai loppuraportin johtopäätöksiin tyytymätön epäilty tai epäilyn esittäjä voi pyytää lausuntoa TENKiltä 6 kk:n kuluessa päätöksestä.

Lähde: TENKin
HTK-2012 ohje

Tiedeyhteisön itsesääntelyyn kuuluvassa HTK-loukkausepäilyjen tutkinnassa ei selvitetä rikosoikeudellisia, tekijänoikeudellisia, henkilötietojen suojaan liittyviä tai muita oikeudellisia kysymyksiä, joita voi myös liittyä epäilyyn loukkaukseen ja jotka käsitellään tuomioistuimessa

12. Opinnäytetyö on julkinen asiakirja

- Ammattikorkeakoulussa laadittu, [tutkintotodistuksen saamiseen johtava opinnäytetyö on julkinen](#), ellei muutoin ole erikseen säädetty (Suomen perustuslaki 12.2 §; julkisuuslaki 1 §).
- Amk:t noudattavat OKM:n ohjetta, jonka mukaan [opinnäytteisiin ei sisällytetä salassa pidettävää aineistoa, ja opinnäytteet ovat julkisia heti hyväksymisen jälkeen](#) (OKM:n kirje ammattikorkeakouluille 28.1.2004, Dnro 3/500/2004)
- Opiskelija huolehtii, että arvioitavaan ja julkaistavaan opinnäytetyöhön ei sisällytetä lain mukaan salassapidettäviä tietoja (esim. henkilötietoja) tai yhteistyösopimuksessa määritettyjä liike- ja ammattisalaisuuksia
- Ohjaavat opettajat pitävät luottamuksellisina ja salassa kaikki lain mukaan salassapidettävät tiedot sekä yhteistyötahon liike- ja ammattisalaisuudet (julkisuuslaki 24 §)
- Esitys ONT-seminaarissa tai vastaavassa tilaisuudessa on julkinen. Ohjaava opettaja, yhteistyötaho ja opiskelija määrittävät yhdessä esityksen sisällön siten, että esitys ei loukkaa henkilötietojen suojaa tai yhteistyösopimuksen salassapitoehtoja

13. Ongelmia..?

- ONT on opiskelijan oppimisprosessi, jonka tulee edistää opiskelijan asiantuntijuutta, ammatillista kehittymistä ja työelämätaitoja
  - Opiskelija on keskeinen toimija
  - Ohjaaja toimii tukijana, kannustajana ja laadunvarmistajana
- Opiskelijalla on oikeus laadukkaaseen ohjaukseen
  - Ohjaukseen liittyvien ongelmien käsittelyyn osallistuu opiskelijan ja ohjaajan lisäksi joku muu taho, esim. koulutuksesta vastaava hallintohenkilö
- HTK-loukkausepäily: opiskelija tai ohjaaja ilmoittaa amk:n rehtorille -> päättää, aloitetaanko HTK-loukkausprosessin mukainen esiselvitys

Kiitos!